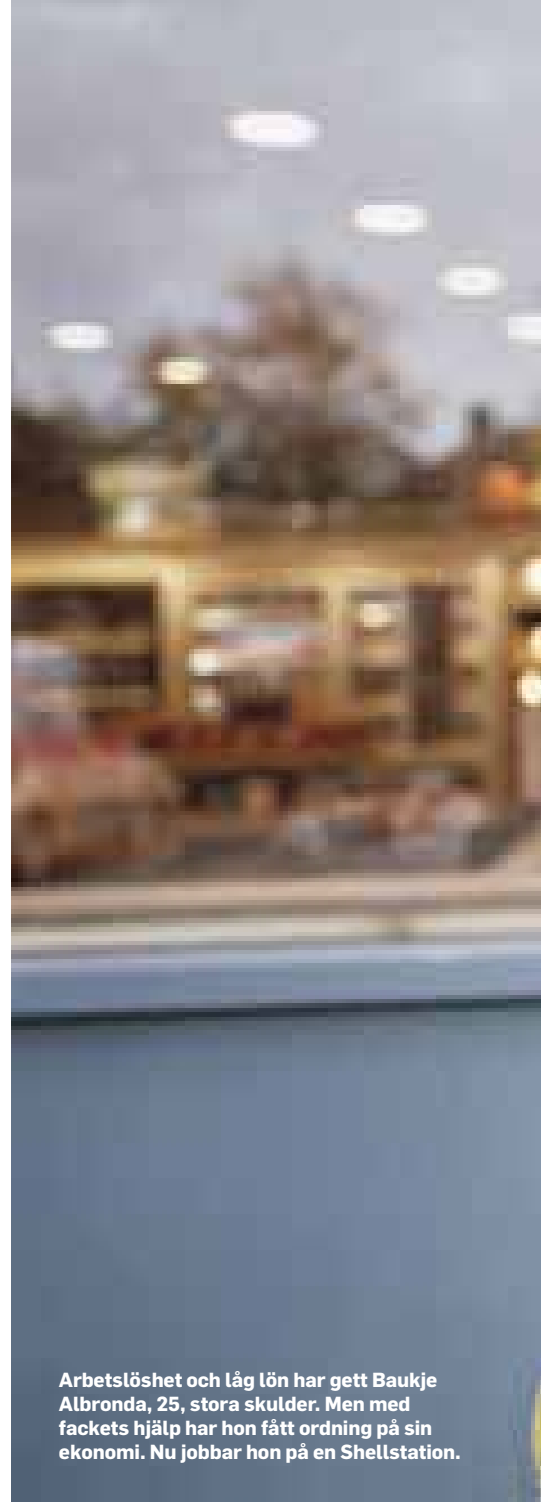

Rea på ungdomar

HOLLANDS

FRÄLSNING

Arbetslöshet och låg lön har gett Baukje Albronda, 25, stora skulder. Men med facketts hjälp har hon fått ordning på sin ekonomi. Nu jobbar hon på en Shellstation.

Tänk på **Holland** och blunda. Ser du tulpaner, fotboll och flummiga coffeeshops framför dig? Glöm det. Holland är mästare i en helt annan gren, åtminstone enligt statistiken.

Vi åkte dit för att ta reda på hemligheten, varför Holland är så bra på att ge ungdomar arbete.

Text: JEANETTE HERULF Foto: SIMON RYDÉN

Antagligen har hon iakttagit mig ett bra tag innan jag ser henne. Hon står snett bakom mig, på en annan plats än jag väntat mig. Ett klurigt leende, händerna djupt nedkörda i fickorna, munkjackans kapuschong halvt uppdragen.

– Baukje Albronda, säger hon och sträcker fram en fast hand.

Hon kallas för ”vikingen”. Inte enbart för sina kornblå ögon och det blonda håret. Baukjes pappa kommer från Friesland, ögruppen utanför Nederländernas nordkust, där vikingarna landsteg och där dialekten låter lite som svenska.

Själv är jag tillbaka i mitt gamla hemland, känner igen den typiska lukten av frityr och koskit, funderar på Nederländerna, som vi kallar Holland i dagligt tal. Landet som blivit en förebild med lägst ungdomsarbetslöshet i Europa. Jag tänker på 70- och 80-talet, då det fortfarande fanns fattigkvarter med grå hus och slitna balkonger. Mitt Holland där

det var fint att vara svensk, att komma från det sociala föregångslandet med Olof Palme, jämställda kvinnor och jobb åt alla. I dag är det i Sverige som var fjärde ungdom söker jobb utan att få något. I Holland är det ”bara” knappt nio procent.

Baukje, som är 25 år, ingår i den lovande statistiken. Men vägen dit har inte varit lätt. När vi slår oss ned vid bordet i ett kafé berättar hon att hon hoppade av skolan, sen har hon fått kämpa för att komma igen.

Det var flera år med arbetslöshet varvat med korta jobb som orderplockare på ett godisföretag och städning. Lönen var oftast lägsta möjliga, enligt de lagstiftade minimilönerna. Samtidigt skadade hon sin arm och tvingades till lång sjukskrivning.

Nästa morgon besöker vi Baukje på bensinstationen i utkanten av staden Eindhoven, som ligger i södra Nederländerna. Där har hon jobbat sen två veckor tillbaka.

Det ser exakt ut som en Shellstation i Sverige. Den enda skillna-

den är att varannan kund köper paket med billig lösvisktobak och cigarettpapper. Inte för att rulla en joint, som många fördomsfulla svenskar tror, utan för att spara pengar.

Baukje är inskriven vid arbetsförmedlingen på "Werkplein" (Jobbtorget) i Eindhoven. I Holland har man gjort det som är så modernt att tala om i Sverige. Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, socialkontoret och a-kassan (som inte drivs av facket) har flyttat ihop i en och samma lokal.

För att få någon typ av ersättning krävs tydlig **motprestation**.

Men någon större hjälp att hitta arbete har hon inte fått, säger hon. Jobbet på macken tipsade hennes pappa om. Men en fördel med Werkplein är att hon har en egen coach som kan hjälpa henne vidare

8,6%

av de holländska ungdomarna är utan jobb.

25%

av de svenska ungdomarna är arbetslösa.

med utbildning. Föreståndaren på Shellmacken har sagt att hon kan vara ledig en dag i veckan för att plugga.

– Jättebra, säger Baukje. Jag vill gå vidare, kanske inom väktarbranschen.

Innan vi skiljs åt frågar hon om vi sett "lichtjesstraat". Hon berättar stolt om Ijusgatan som byggs upp i staden under tre veckor varje höst, för att fira befrielsen från andra världskrigets tyska ockupation.

Det var glödlampstillverkaren Philips som för första gången 1946 byggde upp gatan. Redan som liten förstod jag att det var något speci- ➤

Ruud Manders, 18, har haft olika korttidsjobb som inpackning av kläder på Hilfigers lager och dörrknackning för att få folk att byta elabonnemang.

torget tillsammans med 18-åringe Ruud Manders och hans bror Erik, 25 år. Erik pekar bort mot ett modernt kontorshus med ett myller av cyklar framför ingången.

Det första jag ser när jag kommer in på Werkplein är en bred svart disk med fem bistra väktare.

Ruud gick ut skolan för ett år sedan, efter det har han sökt jobb och haft olika korta påhugg. Hans mål är att bli yrkesofficer, vilket kan bli verklighet i framtiden, om han klarar testerna.

– Jag klarar mig eftersom jag fortfarande bor hemma, men man blir slö, säger han. Jag har inte så många att umgås med på dagarna, mina vänner pluggar.

När det äntligen blir hans tur går det snabbt. Kvinnan bakom disken lyssnar på hans ärende, sen får han en bunt papper i handen och hon pekar bort mot en rad övergivna datorer. Först gäller det att skriva in sig hos arbetsförmedlingen, sen kan han få hjälp. Redan efter fem klick ger Ruud upp. Han saknar en kod och han förstår inte hur han ska ta sig vidare.

Det här är första gången Ruud är på Werkplein, motivationen är låg eftersom han ändå inte får någon arbetslöshetsersättning.

För att få a-kassa krävs att man jobbat under en längre tid och nu

ellt med det företaget. Min mamma brukade sträcka på sig och liksom avfyra det inledande flet i ett slags triumf. För här handlade det om fosterlandskärlek och hög moral.

Under kriget räddade direktör Fritz Philips sina judiska anställda genom att hävda att de var absolut nödvändiga för produktionen. Förmodligen var han rolig också, för han gapskrattar i den enorma statyn på stadens torg.

Växthus stora som fyra-fem fotbollsplaner, åkrar och betande kor passerar utanför tågfenstren. Vi är på väg till resans nästa anhalt, den lilla staden Venlo i sydöstra Nederländerna, ett stenkast från tyska gränsen. En stund senare korsar vi det stora

mera är det i princip omöjligt för ungdomar mellan 16 och 27 år att få ersättning. En ny lag från hösten 2009 säger att ungdomar i den åldersgruppen har rätt till en egen jobbcoach som ska hjälpa dem till jobb, utbildning, eller en praktikplats. För att få någon typ av ersättning krävs en tydlig motprestation. En lag som av holländska facket ironiskt kallas för *Wet water en brood* (Lagen om vatten och bröd).

Samtidigt har den holländska regeringen satsat 250 miljoner euro (cirka 2,3 miljarder kronor). Den europeiska socialfonden bidrar med 75 miljoner euro för att bekämpa ungdomsarbetslösheten. Pengarna har delats ut till kommunerna som själva väljer hur de vill använda bidraget. I Venlo har Werkplein ordnat möten där arbetsgivare kan träffa ungdomar som söker jobb. Man har infört en check på 2 500 euro till arbetsgivare som anställer unga. Och ett samarbete med uthyrningsföretag har gett jobb åt 60 ungdomar som saknar yrkesutbildning.

Vi följer gatan tillbaka mot torget och går in på ett fräscht kontor i gul-orange färger.

En ung kvinna med eleganta kläder och stort armbandsur hälsar på Ruud och pekar på stolen mitt emot henne. Hon lutar sig fram och tittar intresserat på Ruud, frågar vilken typ av arbete han söker. Hur vore det med ett lagerjobb, frågar hon och bläddrar i ett register som hänger ovanför datorn.

»Jag kände mig som en **maskin**. Jag jobbade korta tider här och där för **urusel** lön.«

Nähä, Ruud har inget truckkort. Men fem minuter senare har han fått en tid inbokad med personalchefen för ett renhållningsföretag.

Så går det till på uthyrningsföretaget, ett gammalt beprövat sätt att förmedla jobb i Holland. Redan på sjuttioalet när jag som 16-åring sökte sommarjobb var det uthyrningsföretag som gällde.

Samtidigt är tryggheten obefintlig och lönerna oftast låga.

Kontrakten kan närsomhelst brytas och först efter 25 veckors anställning har den som jobbar för ett uthyrningsföretag rätt till samma lön som avtalet på arbetsplatsen där han/hon jobbar.

– Jag mådde inte bra av det där, säger Ruuds bror Erik som är 25 år och arbetslös sen två år tillbaka. Han får 860 euro (7 824 kronor) i månaden i arbetslöshetsersättning enligt övergångsreglerna i den nya lagen.

Vad hade du tänkt dig? frågar Nikki de Rooy på uthyrningsföretaget i Venlo. Ruud Manders till vänster.

Här börjar "lichtjesstraat". Facklan brinner dag och natt för att fira befrielsen från den tyska ockupationen.

Staden Venlo i södra Nederländerna, vid tyska gränsen, är också den stad där invandrarfientlige politikern Geert Wilders växte upp. "Mozart" kallas han, eller "Vår blonde gud", med eller utan ironi.

Lika litet som Småland

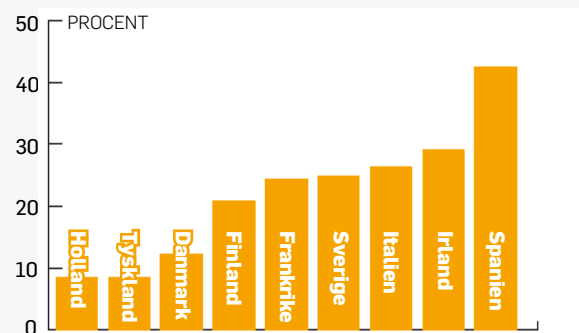
- ▶ Nederländerna har **16,6 miljoner invånare** och är ungefär lika litet som Småland.
- ▶ **Holland** är ett av Nederländernas **landskap** där bland annat Amsterdam ingår.
- ▶ Den totala **arbetslösheten är 4,4 procent** (september 2010). I Sverige är den 7,8 procent.
- ▶ Holland har **lagstadgade minimilöner**. För den som fyllt 18 år gäller cirka 5862 kronor (644,30 euro) i månaden, respektive 9340 kronor för 21 år, 10 950 kronor för 22 år och för den som är 23 år eller äldre gäller 12 882 kronor. Beloppen är före skatt.
- ▶ Deltidsstämpling är tillåtet från och med en **arbetslöshet på 5 timmar** i veckan.
- ▶ Inhyrda har rätt till samma lön som den ordinarie personalen på arbetsplatsen först **efter 25 veckors anställning**.

Källa: Eurostat, holländska arbetsförmedlingen, FNV

Så många unga är utan jobb

- ▶ **Unga holländare** har lättast att hitta jobb eller utbildning i Europa – i september låg andelen arbetslösa (av dem som söker jobb) på 8,6 procent. Sverige är ett av de sämsta länderna – nummer sex från botten. Grafiken är ett urval och gäller åldrarna 15–24 år.

Källa: Eurostat (statistiken är säsongsrensad)

Här i Eindhoven, där Ralf Edström och Ove Kindvall spelade fotboll, satsar kommunen på att få ned ungdomsarbetslösheten. Företag som anställer får rabatter och ungdomarna uppmanas att plugga vidare. Men ersättningarna är låga.

➤ – Jag kände mig som en maskin. Jag jobbade korta tider här och där för urusel lön. Man lärde aldrig känna någon, blev aldrig säker på arbetsuppgifterna.

Ett av Eriks jobb var att stå vid löpande bandet och stoppa in plantor i små plastkrukor. Sen fick han gå runt i växthusen och vattna, noppa av gamla blad. Ett ganska trevligt jobb, men enformigt, säger han.

Vi glider vidare i det platta landskapet, följer de ändlösa kanalerna med blicken. På skyltarna över den breda motorvägen står det Maastrecht, Hollands sydligaste stad som gränsar till Belgien. Men vi svänger av innan vi är där.

– Ungdomar? Nej, det finns knappt några kvar här, säger Annemie Faesen. Vi har kommit till vår sista anhalt, den gamla Daf-fabriken i Born.

»Många talar om **Volvo** i dag och **längtar** tillbaka.«

Nu jobbar Annemie fackligt på heltid men tidigare stod hon med en stor spruta och kittade plåtskarvar i Volvobilarnas hjulhus. För det var här, i det gamla stenkolsdistriktet, som Volvos 300- och 400-serier tillverkades under de sista decennierna av 1900-talet. Numera är det Mitsubishi som äger fabriken och framtiden är osäker. För några år sedan var de 7 000 anställda, i dag 1 500. Medelåldern ligger numera på 48 år.

– När företaget behöver ta in fler, blir det de äldre som jobbat här tidigare som får komma in, via ett uthyrningsföretag, säger Annemie.

Men ungdomarnas villkor är ett vanligt ämne runt fikabordet.

– Flera av mina arbetskamrater har sina vuxna barn boendes hemma. De får inga lägenhetskontrakt så länge de inte har fasta jobb och de klarar inte att försörja sig.

7 800 kronor i månaden i a-kassa, brutto, blir man inte fet av, tycker Erik Manders som är arbetslös och aktiv i FNV, holländska LO.

Annemie Faesen tänker tillbaka på tillverkningen av Volvobilar med vemod. Den gamla goda tiden, brukar de säga.

När vi pratar om Mitsubishi och framtiden får Annemie något vaksamt över sig och hon sänker rösten. Mitsubishi är inte som Volvo, säger hon. Långt därifrån.

– Många talar om Volvo i dag och längtar tillbaka, säger hon. Vi hade anställningskontrakt med bra villkor, trevliga julfester för hela familjen och rabattkort.

– Och då var det lätt för de anställdas barn att få jobb här.

När jag sitter på planet hem tänker jag på Holland som det goda exemplet. Å ena sidan checker till arbetsgivare som anställer ungdomar, Werkplein med coachar. Å andra sidan statliga minimilöner och otrygga jobb på uthyrningsföretag. Jag vet inte. ■